

Sygn. akt III AUa 557/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 marca 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Urszula Iwanowska
Sędziowie:	SSA Anna Polak (spr.) SSA Barbara Białecka
Protokolant:	St. sekr. sąd. Katarzyna Kaźmierczak

po rozpoznaniu w dniu 24 marca 2015 r. w Szczecinie

sprawy (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

przy udziale zainteresowanych B. F., B. J., J. J., I. L. (1) , B. S. (1) , B. S. (2), D. S., M. S.

o podstawę wymiaru składek

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 6 maja 2014 r. sygn. akt VI U 1682/13

1. oddala apelację,

2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. na rzecz (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w P. kwotę 120 zł (sto dwadzieścia złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym.

Sygn. akt III AUa 557/14

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S., w wyniku kontroli przeprowadzonej u płatnika (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w P., w dniu 25 lipca 2013 r. wydał decyzje, w których stwierdził, że pomoc socjalna udzielona w formie bonów towarowych, finansowana z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych i przyznana zainteresowanym: I. L. (1) (decyzja nr (...)), M. S. (decyzja nr (...)), D. S. (decyzja nr (...)), B. S. (2) (decyzja nr (...)), B. S. (1) (decyzja nr (...)), B. F. (decyzja nr (...)), B. J. (decyzja nr (...)), J. J. (decyzja nr (...)) w latach 2008-2009, stosownie do okresów zatrudnienia poszczególnych pracowników, nie miała charakteru socjalnego, w

związku z czym należało ją uznać za przychód zainteresowanych wynikający ze stosunku pracy, który to przychód stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne w wysokościach wskazanych w decyzjach dotyczących poszczególnych zainteresowanych.

W uzasadnieniach powyższych decyzji organ rentowy podniósł, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne pracowników stanowi przychód w rozumieniu ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych. ZUS wskazał nadto, że zgodnie z art. 8 ustawy z dnia 4 marca 1994r. o Zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych dysponowanie środkami przeznaczonymi na działalność socjalną odbywać się powinno według kryterium socjalnego czyli przyznanie świadczeń należy uzależnić od sytuacji rodzinnej i materialnej. Zdaniem organu rentowego świadczenia wypłacone przez pracodawcę z pominięciem tej zasady nie mogą być oceniane jako świadczenia socjalne. Z Regulaminu Gospodarowania Środkami Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w (...) spółce z o.o. z dnia 1 marca 2004 r. oraz Regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych z dnia 1 stycznia 2010 r., a także preliminarzy wydatków i protokołów z zebrań w sprawie podziału środków Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych, jednoznacznie wynika, że w latach 2008 i 2009 bony zostały przyznane pracownikom spółki w oparciu o kryterium dochodu brutto pracownika za ostatnie 3 miesiące poprzedzające przyznane świadczenia, a dopiero w 2010 r. w oparciu o kryterium dochodu przypadającego na osobę w rodzinie uprawnionego, wskazanego w oświadczeniu zawartym we wniosku o udzielenie świadczenia. W ocenie ZUS uzależnienie wartości przyznanych świadczeń w latach 2008 i 2009 od dochodu pracownika, a nie od dochodu na członka rodziny uprawnionego, nie pozwala na uznanie, że płatnik zbadał sytuację życiową, rodzinną i materialną pracowników. Ponadto, z materiału zgromadzonego w przedmiotowej sprawie wynika, że pracownicy nie składali żadnych oświadczeń. Przy podziale bonów wydanych w okresie świątecznym wzięto pod uwagę wzmożony okres wydatków rodzinnych i przyjęto kryterium wynagradzania pracowników, które było stosowane konsekwentnie przez kolejne lata.

Spółka (...) odwołała się od powyższych decyzji dotyczących ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenia zdrowotne pracowników objętych ww. decyzjami ZUS, zarzucając im:

- naruszenie art. 8 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych poprzez uznanie, że:

a) płatnik składek – spółka (...) przyznał ubezpieczonym świadczenie z funduszu w postaci bonów bez uprzedniej weryfikacji ich sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej, tj. z naruszeniem kryterium socjalnego, mimo tego, iż przedłożone w toku postępowania dokumenty wskazywały na zgoła odmienne fakty,

b) obowiązujące w spółce (...) w latach 2008-2009 kryterium dochodu brutto pracownika nie stanowi „kryterium socjalnego”,

c) nie dokonywano indywidualnej analizy sytuacji każdej uprawnionej do skorzystania z funduszu osoby;

- naruszenie art. 18, art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 81 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych w związku z § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, poprzez uznanie, że przekazane bony towarowe stanowiły przychód, który winien być wzięty pod uwagę przy ustalaniu podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe oraz zdrowotne. Uzasadniając odwołania płatnik wskazał, że ani przepisy ustawy z 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, ani rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, nie wskazują sposobu pozyskiwania od uprawnionych do korzystania z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych informacji o ich sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej. Pracodawca posiada m.in. informacje o stanie rodzinnym pracownika, albowiem wynikają one m.in. z dokumentów zgromadzonych w aktach osobowych pracownika, czy też ze zgłoszeń do ubezpieczenia społecznego. Nadto, zgodnie z orzecznictwem, w pozostałym zakresie właściwym sposobem zdobycia informacji o sytuacji uprawnionych mogą być oświadczenia składane w dowolnej formie, w tym także ustne.

Podnosząc powyższe zarzuty płatnik wniósł o zmianę zaskarżonych decyzji poprzez wskazanie, że nie uwzględnia się w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe oraz zdrowotne wypłat z tytułu bonów towarowych finansowanych z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych na rzecz zainteresowanych. Dodatkowo wniósł o zasądzenie od organu rentowego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

W odpowiedzi na odwołania Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o ich oddalenie w całości, z argumentacją jak w zaskarżonych decyzjach, a nadto o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Postanowieniami z dnia 22 listopada 2013 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie połączył wszystkie powyższe sprawy do łącznego prowadzenia i wyrokowania.

Postanowieniem z dnia 22 listopada 2013 r. Sąd na podstawie art. 477¹¹ § 2 k.p.c. wezwał do udziału w sprawie w charakterze zainteresowanych D. S., M. S., B. S. (2), B. F., B. S. (1), B. J., J. J. oraz I. L. (2).

Zainteresowane B. J., I. L. (1), D. S. w pismach procesowych wniosły o uwzględnienie zarzutów podniesionych przez płatnika i zmianę dotyczących je decyzji zgodnie z wnioskiem pracodawcy.

Wyrokiem z dnia 6 maja 2014 roku Sąd Okręgowy w Szczecinie Wydział VI Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w punkcie pierwszym zmienił zaskarżone decyzje w ten sposób, że ustalił, iż podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne zainteresowanych B. F., B. J., J. J., I. L. (1), B. S. (1), B. S. (2), D. S., M. S. jako pracowników zatrudnionych u płatnika składek (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w P. – nie stanowi wartość wydanych zainteresowanym w latach 2008-2009 bonów towarowych sfinansowanych z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych funkcjonującego u płatnika; w punkcie drugim zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. na rzecz (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w P. kwotę 480 (czterystu osiemdziesięciu) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Swoje rozstrzygnięcie w sprawie Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych.

(...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w P. jest zarejestrowana pod numerem KRS (...). Jako przedmiot działalności spółki w Krajowym Rejestrze Sądowym wskazano m.in. produkcję pozostałych wyrobów z tworzyw sztucznych, produkcję artykułów piśmiennych, działalność związaną z pakowaniem, produkcję opakowań z tworzyw sztucznych, produkcję papieru falistego i tektury falistej oraz opakowań z papieru i tektury. W latach 2008-2010 liczba pracowników zatrudnianych w spółce była zmienna i wynosiła około 150 osób. Prezesem spółki od 2011 r. jest J. T..

W (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w P. obowiązuje Regulamin Gospodarowania Środkami Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych.

Do końca 2009 r. w zakładzie obowiązywał Regulamin uzgodniony w dniu 1 marca 2004 r. W § 2 pkt 1 tego regulaminu wskazano, że regulamin gospodarowania ZFŚS, jego wszelkie zmiany oraz coroczny preliminarz wymagają uzgodnienia z przedstawicielem pracowników wybranym przez załogę do reprezentowania jej interesów. Preliminarz funduszu na rok kalendarzowy jest załącznikiem do regulaminu. Prawo zgłaszania propozycji zmian w regulaminie oraz w corocznym preliminarzu wydatków z ZFŚS posiada pracodawca i przedstawiciel załogi. Zmiany te są wprowadzane w formie aneksu do regulaminu w trybie obowiązującym wprowadzanie regulaminu (pkt 2). Decyzje dotyczące sposobu podziału środków ZFŚS w ramach zatwierdzonego preliminarza rocznego oraz przyznawania indywidualnych świadczeń socjalnych poszczególnym osobom podejmuje dyrektor zarządzający i przedstawiciele załogi (pkt 3). Prawo interpretacji postanowień regulaminu oraz rocznego preliminarza wydatków ZFŚS posiada pracodawca, który dokonuje tego po zapoznaniu się ze stanowiskiem przedstawicieli załogi (pkt 4).

W § 7 ust. 1 regulaminu z 1 marca 2004 r. wskazano, że z usług i świadczeń finansowanych z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych mogą korzystać pracownicy zatrudnieni na podstawie umowy o pracę, w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy, pracownicy przebywający na urloпах wychowawczych, pracownicy młodociani, zatrudnieni w celu przygotowania zawodowego, oraz osoby zatrudnione na podstawie umów cywilnych, w tym umowy zlecenia, wykonujący o pracę nieprzerwanie co najmniej 30 dni.

W § 8 określono, że pomoc ze środków ZFŚS w pierwszej kolejności przysługuje osobom uprawnionym o niskim dochodzie na osobę w rodzinie, który uprawnia do otrzymania pomocy w oparciu o przepisy ustawy o pomocy społecznej, rodziców i opiekunów wychowujących samotnie dzieci i mających niski dochód na osobę w rodzinie, posiadających rodziny wielodzietne (powyżej 4 osób) o niskim dochodzie na osobę w rodzinie, mających dzieci, które ze względu na stan zdrowia wymagają specjalnej, kosztownej opieki i leczenia oraz wychowujących dzieci częściowo lub całkowicie osierocone o niskim dochodzie na osobę w rodzinie, osobom niepełnosprawnym.

W § 10 regulaminu z 1 marca 2004 r. przyjęto, że przyznanie oraz wysokość dopłat z funduszu do usług i świadczeń socjalnych dla osób uprawnionych uzależnia się, zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy o ZFŚS od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej, a w przypadku pomocy mieszkaniowej – również od ich aktualnej sytuacji mieszkaniowej (pkt 1). Podstawę do ustalenia ulgowych świadczeń (z dopłatą z funduszu) stanowi dochód przypadający na osobę w rodzinie wykazany w oświadczeniu pracownika (faktyczną wysokość wszystkich dochodów uzyskiwanych przez wspólnie zamieszkujące i prowadzące gospodarstwo domowe osoby). Pracownik ubiegający się o pełnopłatne świadczenie zakupione ze środków ZFŚS nie ma obowiązku wykazywania dochodu. Do przyznania ogólnych świadczeń rzeczowych (paczki żywnościowe, bony towarowe) kryterium przyznawania świadczeń stanowi dochód brutto pracownika za ostatnie 3 miesiące poprzedzające przyznanie świadczenia (pkt 2).

W latach 2008-2009 płatnik spółka (...) postanawiała – w preliminarzach wydatków ZFŚS o przyznaniu pracownikom bonów pieniężnych z okazji Świąt Bożego Narodzenia oraz Świąt Wielkiej Nocy. Świadczenia te były finansowane ze środków ZFŚS. Środki z funduszu przeznaczano również na dofinansowanie wypoczynku, rekreacji sportowej, zakup opału, książek dla dzieci oraz udzielano pożyczek mieszkaniowych oraz bezzwrotnych zapomóg.

W latach 2008-2009 warunki i kryteria przyznawania pomocy z funduszu socjalnego spółki w postaci bonów uzgadniała komisja socjalna, w skład której wchodził członek zarządu Z. B. oraz przedstawiciele załogi – G. R. oraz I. L. (1). Podstawowym kryterium wypłaty bonów było wynagrodzenie otrzymywane przez pracowników w spółce. Listy płac, z których wynikało kto przekroczył próg finansowy, były przygotowywane przez księgowość.

W dniach 7 marca 2008 r., 3 grudnia 2008 r., 3 marca 2009 r., 13 listopada 2009 r. odbyły się zebrania w sprawie podziału środków ZFŚS w 2008 r. przy udziale członka zarządu spółki – (...), a także przedstawicieli załogi - G. R. oraz I. L. (1). Zdecydowano aby ze środków funduszu sfinansować zakup bonów towarowych z okazji Świąt Wielkanocnych. Wartość bonów została zróżnicowana w zależności od dochodu pracownika. Zasadą było przyjęcie średniego wynagrodzenia z ostatnich 3 miesięcy. Pracownicy byli dzielni na dwie grupy.

W marcu 2008 r. ustalając wysokość bonów z okazji Świąt Wielkanocnych przyjęto, że pracownicy, których dochód brutto nie przekraczał 2.000 zł otrzymają świadczenie w wysokości 190 zł, natomiast pracownicy, których dochód brutto przekraczał 2.001 zł – w wysokości 150 zł.

W grudniu 2008 r. ustalając wysokość bonów z okazji Świąt Bożego Narodzenia przyjęto, że pracownicy, których dochód brutto nie przekracza 2.000 zł otrzymają świadczenie w wysokości 170 zł, natomiast pracownicy, których dochód brutto przekraczał 2.001 zł – w wysokości 140 zł.

W marcu 2009 r. ustalając wysokość bonów z okazji Świąt Wielkanocnych przyjęto, że pracownicy, których dochód brutto nie przekracza 2.500 zł otrzymają świadczenie w wysokości 180 zł, natomiast pracownicy, których dochód brutto przekraczał 2.501 zł – w wysokości 150 zł.

W listopadzie 2009 r. ustalając wysokość bonów z okazji Świąt Bożego Narodzenia przyjęto, że pracownicy, których dochód brutto nie przekracza 2.500 zł otrzymają świadczenie w wysokości 280 zł, natomiast pracownicy, których dochód brutto przekraczał 2.501 zł – w wysokości 150 zł.

W 2008 r. płatnik przyznał:

- z okazji Świąt Wielkanocnych: 106 pracownikom bony towarowe o wartości 190 zł (w tym m.in. J. J., B. J., B. F., B. S. (2), D. S., M. S.) oraz 39 osobom bony o wartości 150 zł (w tym I. L. (1)).

- z okazji Świąt Bożego Narodzenia: 121 pracownikom bony towarowe o wartości 170 zł (w tym m.in. J. J., B. J., B. S. (1), B. S. (2), D. S., M. S.) oraz 39 osobom bony o wartości 140 zł (w tym I. L. (1)).

W 2009 r. płatnik przyznał:

- z okazji Świąt Wielkanocnych: 115 pracownikom bony towarowe o wartości 180 zł (w tym m.in. J. J., B. J., B. S. (1), B. S. (2), D. S., M. S.) oraz 36 osobom bony o wartości 150 zł (w tym I. L. (1)).

- z okazji Świąt Bożego Narodzenia: 104 pracownikom bony towarowe o wartości 280 zł (w tym m.in. J. J., B. J., B. S. (2), D. S., M. S.) oraz 37 osobom bony o wartości 150 zł (w tym I. L. (1)).

Pracodawca przed przyznaniem bonów w 2008 i 2009 r. nie odbierał od pracowników ani oświadczeń o wysokości dochodów, ani o ich sytuacji materialnej. Komisja posiadała wiedzę o stanie rodzinnym i ekonomicznym pracowników ze zgromadzonych danych osobowych oraz oświadczeń o wysokości dochodów oraz sytuacji materialnej składanych na potrzeby - innych niż bony towarowe - świadczeń ZFŚS np. wczasów pod gruszą.

W oświadczeniach o dofinansowanie wczasów pod gruszą pracownicy podawali liczbę dzieci i zarobki współmałżonka.

Wnioski o dofinansowanie wczasów składali m.in. zainteresowane J. J. (osoba samotna), B. J. (matka samotnie wychowująca dwoje uczących się dzieci), B. F. (osoba samotna), B. S. (2) (osoba samotna), D. S. (matka utrzymująca dwoje dzieci, mąż bezrobotny bez prawa do zasiłku), M. S. (osoba samotna).

Zarobki zatrudnionych u płatnika pracowników nie były wysokie, w większości oscylowały w granicach minimalnego wynagrodzenia. Jedynie zarobki nielicznych pracowników przekraczały te kwoty.

Zainteresowane w okresie od grudnia 2007 r. do lutego 2008 r. uzyskały średnie wynagrodzenie brutto w wysokości:

- B. F. – 1.174,00 zł,

- E. J. – 1.316,00 zł,

- J. J. – 1.561,00 zł,

- I. L. (1) – 5.030,00 zł

- B. S. (2) – 1.296,00 zł,

- D. S. – 1.489,00 zł

- M. S. – 3.208,00 zł.

Zainteresowane w okresie od września do listopada 2008 r. uzyskały średnie wynagrodzenie brutto w wysokości:

- E. J. – 1.562,00 zł,

- J. J. – 1.848,00 zł,

- I. L. (1) – 5.495,00 zł
- B. S. (1) – 1.703,00 zł,
- B. S. (2) – 1.701,00 zł,
- D. S. – 1.713,00 zł
- M. S. – 1.992,00 zł.

Zainteresowane w okresie od stycznia do marca 2009 r. uzyskały średnie wynagrodzenie brutto w kwocie:

- E. J. – 1.295,00 zł,
- J. J. – 1.485,00 zł,
- I. L. (1) – 5.318,00 zł
- B. S. (1) – 1.246,00 zł,
- B. S. (2) – 1.246,00 zł,
- D. S. – 1.400,00 zł
- M. S. – 1.685,00 zł.

Zainteresowane w okresie od sierpnia do października 2009 r. uzyskały średnie wynagrodzenie brutto w kwocie:

- E. J. – 1.409,00 zł,
- J. J. – 1.773,00 zł,
- I. L. (1) – 5.440,00 zł
- B. S. (2) – 1.569,00 zł,
- D. S. – 1.487,00 zł
- M. S. – 1.643,00 zł.

Od 1 stycznia 2010 r. w spółce (...) obowiązuje nowy Regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych pracowników i innych osób uprawnionych uzgodniony w dniu 25 listopada 2009 r. W § 1 tego regulaminu wskazano, że prawo interpretacji postanowień regulaminu oraz preliminarza posiada pracodawca, który dokonuje tego po zapoznaniu się ze stanowiskiem reprezentantów załogi (pkt 4).

W § 3 wskazano, że ze świadczeń Funduszu mogą korzystać pracownicy zatrudnieni na umowę o pracę bez względu na wymiar czasu pracy i członkowie ich rodzin (pkt 1).

W § 4 określono, że środki Funduszu przeznacza się na finansowanie lub dofinansowanie wypoczynku pracowników i ich rodzin w formie wczasów pod gruszą oraz wczasów zorganizowanych, zakupionych przez osoby uprawnione bądź przez pracodawcę, wypoczynku dzieci i młodzieży w formie dofinansowania do kolonii, zimowisk, obozów, wypoczynku sobotnio-niedzielnego pracowników i ich rodzin organizowanego przez pracodawcę lub pracowników, biletów wstępu na imprezy artystyczne, kulturalne, rozrywkowe i sportowe, pomoc rzeczową i finansową w szczególnych przypadkach losowych, pożyczek na cele mieszkaniowe.

W § 5 przyjęto, że świadczenia są udzielane na wniosek uprawnionych i mają charakter uznaniowy. Świadczenia przyznaje komisja składająca się z reprezentantów załogi oraz Zarządu spółki reprezentowanego przez Dyrektora Zarządzającego (pkt 1). Przyznawanie świadczeń uprawnionym zależy od ich sytuacji życiowej, rodzinnej, materialnej i mieszkaniowej. W pierwszej kolejności świadczenia przyznawane się uprawnionym o niskich dochodach, samotnie wychowującym dzieci, opiekującym się dziećmi i członkami rodziny wymagającymi specjalnej troski lub leczenia (pkt 2). Podstawą przyznania świadczeń jest dochód przypadający na osobę w rodzinie uprawnionego, wykazany w oświadczeniu zawartym we wniosku (pkt 3). W przypadku powzięcia wątpliwości co do rzetelności oświadczenia dochodowego pracownika, pracodawca może żądać przedłożenia do wglądu dokumentów potwierdzających zadeklarowaną wielkość dochodu gospodarstwa domowego (pkt 4).

W § 10 przewidziano, że pracodawca prowadzi działalność socjalną zgodnie z rocznym planem dochodów i wydatków. W planie działalności socjalnej ustala się podział posiadanych środków na poszczególne rodzaje działalności.

W 2010 r. płatnik spółka (...) postanawiała – w preliminarzu wydatków ZFŚS o przyznaniu pracownikom bonów pieniężnych z okazji Świąt Bożego Narodzenia oraz Świąt Wielkiej Nocy.

W 2010 r. płatnik przyznał z okazji świąt Wielkanocnych: 103 pracownikom bonu towarowe o wartości 180 zł (w tym J. J., B. J., B. S. (2), D. S., M. S.) oraz 30 osobom o wartości 150 zł (w tym I. L. (1)).

Z okazji świąt Bożego Narodzenia w 2010 r. przyznano 114 pracownikom bonu towarowe o wartości 180 zł (w tym J. J., B. J., B. S. (2), D. S., M. S.) oraz 23 osobom o wartości 150 zł (w tym I. L. (1)).

Na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego Sąd Okręgowy uznał, że odwołania okazały się w całości uzasadnione.

Przedmiotem postępowania była wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne zainteresowanych w latach 2008-2009, w szczególności okoliczność, czy oskładkowaniu podlegać powinny świadczenia pieniężne oraz bonu towarowe sfinansowane przez płatnika ze środków pochodzących z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych i wydane zainteresowanym w okresach objętych spornymi decyzjami.

Zdaniem Sądu Okręgowego okoliczności faktyczne poszczególnych spraw w zasadzie były między stronami bezsporne. Zakład Ubezpieczeń Społecznych ani nie kwestionował faktu, że świadczenia wypłacone zainteresowanym w latach 2008-2009 objęte przedmiotowymi decyzjami, pochodziły z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych i miały charakter świadczeń pieniężnych oraz bonów towarowych, ani nie negował okoliczności, że wartość świadczeń pieniężnych oraz bonów przyznawanych poszczególnym pracownikom była zróżnicowana. W ocenie ZUS wypłaty z funduszu nie miały jednak charakteru socjalnego, na co wskazywać miał fakt, że pracodawca przed ustaleniem wysokości bonów dla poszczególnych pracowników nie badał szczegółowo ich sytuacji życiowej i rodzinnej, od której uzależniać powinien wysokość wypłacanych świadczeń. Dodatkowo organ rentowy stał na stanowisku, że uzależnienie wartości przyznanych świadczeń w latach 2008 i 2009 od dochodu pracownika, a nie dochodu na członka rodziny nie pozwala na uznanie, że płatnik kierował się przy wypłacie bonów kryterium socjalnym (sytuacja życiowa, rodzinna i materialna pracowników). Organ rentowy uznał, że kryterium socjalne zostało spełnione dopiero w odniesieniu do bonów towarowych przyznanych zainteresowanym w 2010 r. W nowym regulaminie ZFŚS obowiązującym u płatnika od stycznia 2010 r. przewidziano już bowiem prawidłowe kryterium socjalne tj. uzależniono wysokość świadczeń od wysokości dochodu na jednego członka rodziny. Płatnik stał na stanowisku, że nie tylko w 2010 r., ale również w 2008 r. i 2009 r. przyznając świadczenia z ZFŚS posługiwał się prawidłowym kryterium socjalnym.

Analizując stan faktyczny sprawy, Sąd Okręgowy oparł się przede wszystkim na dokumentach zgromadzonych w aktach przeprowadzonej przez ZUS kontroli, oraz dokumentach przedłożonych przez Spółkę w toku postępowania, w szczególności regulaminie ZFŚS, protokołach zebrań i listach wypłat bonów. Autentyczność tych dowodów nie była w niniejszej sprawie kwestionowana i nie budziła wątpliwości Sądu, stąd też Sąd uznał, że jest to wiarygodny materiał dowodowy. Nadto Sąd przeprowadził dowód z zeznań J. T. oraz świadków J. D., I. L. (2). Zeznania te Sąd ocenił jako wiarygodne, albowiem ich treść była spójna i korespondowała z dokumentami zgromadzonymi w sprawie.

Zgodnie z treścią przepisu art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jednolity Dz.U. nr 11, poz. 74 z 2007 r. ze zm.; przepis w zacytowanym niżej brzmieniu miał zastosowanie w całym okresie objętym zaskarżonymi decyzjami), podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych wymienionych w art. 6 ust. 1 pkt 1-3 i pkt 18a stanowi przychód, o którym mowa w art. 4 pkt 9 i 10, z zastrzeżeniem ust. 1a i 2, ust. 4 pkt 5 i ust. 12. Zgodnie natomiast z art. 23 ust. 1 i 7 ustawy z dnia 23 stycznia 2003 r. o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ (Dz.U Nr 45 poz. 391) i art. 81 ust. 1 i 6 zastępującej tę ustawę ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach z opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, do ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne stosuje się przepisy określające podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe.

Ogólna definicja przychodu zawarta jest w przepisie art. 4 pkt 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, gdzie wskazano, że pod tym pojęciem należy rozumieć przychody w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy, pracy nakładczej, służby, wykonywania mandatu posła lub senatora, wykonywania pracy w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania, pobierania zasiłku dla bezrobotnych, świadczenia integracyjnego i stypendium wypłacanych bezrobotnym oraz stypendium sportowego, a także z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności oraz umowy agencyjnej lub umowy zlecenia, jak również z tytułu współpracy przy tej działalności lub współpracy przy wykonywaniu umowy.

Przychodami są więc otrzymane lub postawione do dyspozycji podatnika w roku kalendarzowym pieniądze i wartości pieniężne oraz wartość otrzymanych świadczeń w naturze i innych nieodpłatnych świadczeń (art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, jednolity tekst: Dz. U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 ze zm.). Zgodnie zaś z art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, za przychody ze stosunku służbowego, stosunku pracy, pracy nakładczej oraz spółdzielczego stosunku pracy uważa się wszelkiego rodzaju wypłaty pieniężne oraz wartość pieniężną świadczeń w naturze bądź ich ekwiwalenty, bez względu na źródło finansowania tych wypłat i świadczeń, a w szczególności: wynagrodzenia zasadnicze, wynagrodzenia za godziny nadliczbowe, różnego rodzaju dodatki, nagrody, ekwiwalenty za niewykorzystany urlop i wszelkie inne kwoty niezależnie od tego, czy ich wysokość została z góry ustalona, a ponadto świadczenia pieniężne ponoszone za pracownika, jak również wartość innych nieodpłatnych świadczeń lub świadczeń częściowo odpłatnych.

Jednocześnie jednak, na mocy § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. Nr 161, poz. 1106 ze zm.), z podstawy wymiaru składek wyłączono świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Przy tym, do dnia 30 stycznia 2004 r., na mocy powoływanego wyżej rozporządzenia, (§ 2 pkt 12), z podstawy wymiaru składek wprost wyłączono „wartość świadczeń okolicznościowych przyznawanych w formie rzeczowej lub w formie bonów towarowych uprawniających do zakupu w sklepach artykułów spożywczych i przemysłowych, pod warunkiem, że nie podlegały one wymianie na pieniądze – do wysokości nie przekraczającej rocznie kwoty, która z tego tytułu została zwolniona od podatku dochodowego od osób fizycznych”.

W tej sytuacji, skoro w niniejszym postępowaniu bezspornym pozostawało, że w okresie objętym zaskarżonymi decyzjami organu rentowego płatnik wydawał nieodpłatnie pracownikom bony towarowe, a źródłem finansowania tych świadczeń były środki zgromadzone w Zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych (czego organ rentowy nie negował), to środki te – co do zasady – nie podlegały oskładkowaniu. Sytuacja byłaby odmienna jedynie w przypadku, gdyby wypłaty te miały na celu obejście prawa, tzn. formalnie byłyby wypłacane ze środków pochodzących z Funduszu, ale faktycznie nie znajdowałyby żadnego uzasadnienia w świetle przepisów ustawy o zakładowym funduszu środków socjalnych.

Sąd podkreślił również, że nawet ewentualne dokonanie wypłat w sposób niezgodny z obowiązującym w spółce regulaminem świadczeń socjalnych, nie mogłoby doprowadzić do przyjęcia, że wypłaty te powinny zostać oskładkowane – o ile miały one faktycznie, a nie tylko pozornie charakter socjalny i nie zostały poczynione w celu obejścia przepisów. Jeżeli organ rentowy chciał doprowadzić do podwyższenia wartości podstawy wymiaru składek

za poszczególnych pracowników spółki o wartość świadczeń wypłaconych im ze środków ZFŚS - winien był najpierw ustalić, czy świadczenia w postaci bonów towarowych oraz świadczeń pieniężnych przyznane zainteresowanym w niniejszej sprawie miały charakter pomocy socjalnej udzielanej pracownikom – tj. znajdowały uzasadnienie w postanowieniach Regulaminu oraz samej ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, czy też były może dodatkowym ich przychodem wynikającym ze stosunku pracy (i nie miały żadnego związku z sytuacją materialną czy rodzinną pracowników), a co za tym idzie stanowiły podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne.

Do dokonania owego ustalenia konieczne było przeanalizowanie przepisów ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych i dokonanie oceny, czy w sprawach objętych zaskarżonymi decyzjami pracodawca prawidłowo realizował jej postanowienia.

Ustawa ta w art. 2 ust. 1 pkt 1 definiuje działalność socjalną, wskazując że należy pod tym pojęciem rozumieć usługi świadczone przez pracodawców na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalno-oświatowej, sportowo-rekreacyjnej, opieki nad dziećmi w żłobkach, przedszkolach oraz innych formach wychowania przedszkolnego, udzielanie pomocy materialnej - rzeczowej lub finansowej, a także zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe na warunkach określonych umową. Na gruncie tej definicji wydanie pracownikom bonów towarowych jest zatem formą udzielania pomocy materialno-rzeczowej, o jakiej mowa w tym przepisie, natomiast wypłacanie świadczeń pieniężnych – pomocą materialną. Oceniając podstawę wypłaty bonów ze środków ZFŚS należy mieć jednak także na względzie podstawową zasadę dysponowania środkami funduszu, określoną w art. 8 ust. 1 omawianej ustawy. Zgodnie z nią bowiem, przyznawanie ulgowych świadczeń i wysokość dopłat z funduszu należy uzależnić od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby korzystającej z funduszu. Nie ma w tym zakresie wyjątków. Nawet regulamin zakładowego funduszu świadczeń socjalnych nie może zmienić tej zasady. Pogląd taki znajduje oparcie w treści ustępu 2 art. 8, zgodnie z którym w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych pracodawca określa zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej. Pracodawca natomiast, u którego nie działa zakładowa organizacja związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym przez załogę do reprezentowania jej interesów. Treść powyższej regulacji uzasadnia zatem tezę, że pracodawca nie może ustalić warunków przyznawania ulgowych świadczeń i ich wysokości z pominięciem naczelnej zasady wyrażonej w ust. 1 tego przepisu, tej mianowicie, że przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu są uzależnione wyłącznie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu.

Jak wynika z powyższego, ustawa o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych nie upoważnia do tworzenia takich zasad podziału środków funduszu socjalnego, które pozostawałyby w sprzeczności z jej art. 8 ust. 1; ten zaś przepis wyraźnie powiązał zasady korzystania z ulgowych usług i świadczeń z sytuacją życiową, rodzinną i materialną osób uprawnionych. W konsekwencji świadczenia wypłacone przez pracodawcę z pominięciem owej zasady podstawowej nie mogą być ocenione w sensie prawnym jako świadczenia socjalne, a jeżeli tak, to nie mogą korzystać z uprawnień przyznanych tym świadczeniom przez system ubezpieczeń społecznych.

W wyroku z dnia 16 września 2009 r. (sygn. akt I UK 121/09) Sąd Najwyższy wskazał, że jeżeli wypłata bonów towarowych nie ma charakteru socjalnego, gdyż nie wiąże otrzymania bonów towarowych z kryterium socjalnym, to bony należy uznać za przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy z 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, który to przychód stanowi podstawę wymiaru składek (art. 18 ust. 1 ustawy z 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z § 1 rozporządzenia z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (Dz.U. Nr 161, poz. 1106) oraz art. 81 ust. 1 ustawy z 2004 roku o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych). Orzeczenie to zapadło w indywidualnej sprawie na gruncie konkretnych okoliczności faktycznych, w których pracodawca nie odbierał od pracowników oświadczeń o wysokości dochodów ani nie analizował ich sytuacji rodzinnej i materialnej, a jedyne różnice w wartości bonów obejmowały przypadki osób zatrudnionych w trakcie roku kalendarzowego. Wobec powyższego niewątpliwie nie można z tego wyroku wywieść, że w każdej sytuacji, gdy wypłata bonów nie jest poprzedzona szczegółową analizą

sytuacji bytowej pracowników, to świadczenia wypłacane z Funduszu tracą przymiot pomocy socjalnej i podlegają oskładkowaniu, jako świadczenia wypłacone z Funduszu jedynie w celu obejścia przepisów ustawy. Stanie się tak bowiem jedynie w sytuacji, gdy wszyscy uprawnieni otrzymają świadczenia, które nie będą w żaden sposób powiązane z jakimkolwiek kryterium socjalnym (np. będą wypłacane wszystkim pracownikom w tej samej wysokości), a będą zmierzały wprost do ominięcia konieczności oskładkowania dodatkowego wynagrodzenia pobieranego ze stosunku pracy.

W niniejszej sprawie płatnik wskazywał, że świadczenia wypłacone w latach 2008 i 2009 miały charakter socjalny, bowiem przyznawane były w okresie świąt Bożego Narodzenia oraz Świąt Wielkiej Nocy, stanowiąc pomoc materialną dla pracowników. Przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazało, że wysokość spornych świadczeń wypłacanych z ZFŚS w marcu 2008 r., grudniu 2008 r., marcu 2009 r. oraz grudniu 2009 r. była zróżnicowana i uzależniona od wysokości wynagrodzenia osiąganego u płatnika składek – zgodnie z Regulaminem ustanowionym w sposób przewidziany w powołanej ustawie. Na mocy wspomnianego Regulaminu, przyznawanie i wysokość dofinansowania z Funduszu do usług i świadczeń socjalnych dla osób uprawnionych uzależnione było od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracowników. W § 10 pkt 1 wskazano bowiem, że przyznanie oraz wysokość dopłat z funduszu do usług i świadczeń socjalnych dla osób uprawnionych uzależnia się, zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy o ZFŚS od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej, a w przypadku pomocy mieszkaniowej – również od ich aktualnej sytuacji mieszkaniowej. Z kolei w § 10 pkt 2 zastrzeżono, że do przyznania ogólnych świadczeń rzeczowych (paczki żywnościowe, bony towarowe) kryterium przyznawania świadczenia stanowi dochód brutto pracownika za ostatnie 3 miesiące poprzedzające przyznanie świadczenia.

Płatnik składek w latach 2008-2009 przyznał pracownikom bony towarowe z okazji Świąt Wielkanocnych i Świąt Bożego Narodzenia. Podstawą przyznania bonów była wspólna decyzja zarządu oraz przedstawicieli załogi (komisji socjalnej) w formie protokołu (poprzedzona preliminarzem wydatków na dany rok kalendarzowy), w którym określono kryteria przyznawania bonów. I tak, w marcu 2008 r. pracownicy zostali podzieleni na dwie grupy – w zależności od średniego wynagrodzenia. Pracownicy, którzy zarabiali do 2.000 zł mieli otrzymać bony o wartości 190 zł, natomiast ci pracownicy, którzy zarabiali powyżej 2.001 zł mieli otrzymać bony o wartości 150 zł. W grudniu 2008 r. pracownicy, którzy zarabiali do 2.000 zł mieli otrzymać bony o wartości 170 zł, natomiast ci pracownicy, którzy zarabiali powyżej 2.001 zł mieli otrzymać bony o wartości 140 zł. W marcu 2009 r. pracownicy którzy zarabiali do 2.500 zł mieli otrzymać bony o wartości 180 zł, natomiast ci pracownicy, którzy zarabiali powyżej 2.501 zł mieli otrzymać bony o wartości 150 zł. Natomiast w grudniu 2009 r. pracownicy, którzy zarabiali do 2.500 zł mieli otrzymać bony o wartości 280 zł, natomiast ci pracownicy, którzy zarabiali powyżej 2.501 zł mieli otrzymać bony o wartości 150 zł.

W ocenie Sądu przyjęte przez zarząd spółki oraz przedstawicieli załogi kryteria w postaci progu finansowego, który różnicował wypłatę świadczeń, były kryteriami jasnymi, czytelnymi i co najważniejsze łatwymi do zweryfikowania. W tym stanie rzeczy kryterium dochodowe poszczególnych grup pracowników stawało się realną i uchwytą przesłanką różnicowania wysokości bonów świątecznych. Pracownicy dzieleni byli na grupy - w zależności od wysokości wynagrodzenia. Tym samym ten, kto zarabiał mniej dostawał najwięcej z funduszu, ten kto zarabiał więcej otrzymywał mniej.

Fakt, że pracodawca ustanowił de facto tylko jedno kryterium, od którego zależała wysokość bonów poszczególnych pracowników – chociaż każdorazowo było to kryterium istotne i dające wyobrażenie o sytuacji materialnej poszczególnych pracowników – jak i okoliczność, że różnice w wysokości przyznawanych świadczeń była niezbyt duża oraz że płatnik nie zróżnicował wysokości wszystkich przyznanych bonów, np. wypłacając każdemu pracownikowi inną kwotę, a jedynie zróżnicował ich wysokość w pewnych grupach, nie może w ocenie Sądu Okręgowego przemawiać na niekorzyść pracodawcy, skoro ustawa o świadczeniach z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych ani nie przewiduje kryteriów, według których przyznawane mają być świadczenia z funduszu, ani też nie określa progów finansowych czy wysokości świadczeń w poszczególnych sytuacjach bytowych osób uprawnionych. W ocenie Sądu Okręgowego charakter bonów, jako dodatkowego wsparcia w okresach zwiększonych obciążeń budżetów rodzinnych, z istoty rzeczy wymusza na pracodawcy – w szczególności w sytuacji, gdy zatrudnia on dość znaczną liczbę pracowników

– zbiorczą, ogólną ocenę sytuacji materialnej poszczególnych pracowników. Oczywistym jest, że przy liczbie ok. 150 osób zatrudnionych u płatnika, niemożliwe byłoby w krótkim okresie (na tyle by dysponować aktualnymi informacjami dotyczącymi sytuacji bytowej wszystkich pracowników) przeanalizowanie sytuacji materialnej i życiowej wszystkich zatrudnionych. Tym samym różnicując wysokość bonów płatnik słusznie opierał się na obiektywnych danych obrazujących stan majątkowy pracowników, takich jak uzyskiwane wynagrodzenie. Pracownicy będący w wyjątkowo trudnej sytuacji bytowej, spowodowanej innymi okolicznościami, mogli natomiast składać wnioski o indywidualne świadczenia z funduszu.

Podkreślenia wymaga, że istotą analizowanej regulacji jest ocena, czy zachowane zostały cele socjalne, nie zaś ustalenie, że każdy pracownik otrzymał bon w innej wysokości. Argumentacja organu rentowego w tym ujęciu mogłaby co najwyżej zmierzać do wykazania nieprawidłowości w dysponowaniu środkami z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych i to tylko według kryterium obranego przez organ. Tymczasem decyzje o każdorazowym przyznaniu pomocy z ZFŚS na określony cel należą do pracodawcy lub osoby odpowiedzialnej w imieniu pracodawcy, a swoboda ich podejmowania jest ograniczona uprawnieniami związków zawodowych. W wypadku niezgodnego z prawem administrowania środkami ZFŚS pracodawca ponosi odpowiedzialność cywilną (art. 8 ust. 3 ustawy o z.f.ś.s.) i karno-administracyjną (art. 12a ustawy o z.f.ś.s.). Trzeba zauważyć, że w zakładzie pracy płatnika nie było związków zawodowych, natomiast powołano przedstawiciela pracowników reprezentującego interesy załogi. Ani przedstawiciel pracowników ani inni zatrudnieni pracownicy w całym okresie, którego dotyczy spór nie kwestionowali zasady przydzielania bonów i ich wysokości, jak również postanowień istniejącego regulaminu.

Na gruncie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego w niniejszej sprawie brak jest jakichkolwiek podstaw do ustalenia, że świadczenia przekazane pracownikom ze środków ustawy nie miały charakteru socjalnego.

Nie może też działać na niekorzyść pracodawcy fakt, że przed przyznaniem bonów w określonej kwocie w latach 2008 i 2009, płatnik nie odbierał od pracowników pisemnych oświadczeń o ich stanie rodzinnym oraz o sytuacji osobistej. Sąd Okręgowy zwrócił bowiem uwagę, że w art. 8 ustawy o świadczeniach z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych mowa jest wyłącznie o tym, że przyznawanie ulgowych świadczeń i wysokość dopłat z funduszu powinna być uzależniona od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby korzystającej z funduszu. Przepis ten jest zatem dosyć ogólnikowy i nie zawiera żadnych konkretnych wskazówek dotyczących sposobu gromadzenia informacji o stanie majątkowym, sytuacji rodzinnej czy dochodach osób uprawnionych (w szczególności przepis ten nie wprowadza zaś obowiązku składania przez pracowników stosownych oświadczeń w formie pisemnej). Nie można wywodzić z niego zatem, że w każdej sytuacji, gdy wypłata bonów nie jest poprzedzona szczegółową analizą sytuacji bytowej pracowników (przez zebranie pisemnych oświadczeń o sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej), to świadczenia wypłacane z Funduszu tracą przymiot pomocy socjalnej

Również Sąd Apelacyjny w Szczecinie konsekwentnie stoi na stanowisku, że jeżeli świadczenia w postaci bonów były wydatkowane ze środków zgromadzonych na rachunku ZFŚS z przeznaczeniem na cel socjalny, to nie podlegają one oskładkowaniu w myśl § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia z 1998 r. W szczególności nie przesądza o tym przyznawanie ulgowych świadczeń całej załodze pracowniczej. Również zaniechanie przez pracodawcę egzekwowania od pracowników składania oświadczeń o uzyskanych zarobkach, wobec gromadzenia wiedzy na ten temat w innej formie nie dyskwalifikuje przyznawanych bonów świadczeń socjalnych nie podlegających oskładkowaniu (m.in. wyroki w sprawach o sygn. akt III AUa 567/12, IIIAUa 17/13, IIIAUa 76/13, IIIAUa 130/13, IIIAUa 102/13, IIIAUa 360/13).

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy uznał, że z wyjaśnień świadków wynikało jednoznacznie, że Komisja przyznająca świadczenia z ZFŚS posiadała wiedzę o stanie rodzinnym i ekonomicznym pracowników ze zgromadzonych danych osobowych oraz oświadczeń o wysokości dochodów oraz sytuacji materialnej składanych na potrzeby - innych niż bony towarowe - świadczeń ZFŚS np. wczasów pod gruszą. W oświadczeniach o dofinansowanie wczasów pod gruszą pracownicy podawali bowiem liczbę dzieci i zarobki współmałżonka. Wnioski o dofinansowanie wczasów składały m.in. zainteresowane J. J. (osoba samotna), B. J. (matka samotnie wychowująca dwoje uczących

się dzieci), B. F. (osoba samotna), B. S. (2) (osoba samotna), D. S. (matka utrzymująca dwoje dzieci, mąż bezrobotny bez prawa do zasiłku), M. S. (osoba samotna).

Reasumując, zróżnicowana wysokość wypłaconych z okazji Świąt Bożego Narodzenia i Świąt Wielkiej Nocy w latach 2008-2009 świadczeń, w kontekście postanowień obowiązującego w tym czasie w zakładzie regulaminu świadczeń socjalnych oraz protokołów z zebrań, w ocenie Sądu I instancji prowadzi do aprobaty stanowiska odwołującego się, że płatnik wypłacał pracownikom wskazane świadczenia wyłącznie w celach socjalnych dla zaspokojenia ich potrzeb wynikających ze znacznego zwiększenia wydatków związanych ze świętami z uwzględnieniem kryterium sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej uprawnionych.

Mając zatem na względzie fakt, że środki jakie organ rentowy miałby poddać oskładkowaniu wypłacone zostały z zakładowego funduszu socjalnego, a przy tym zgodnie z celem ustawy oraz w oparciu o kryteria socjalne ustalone w spółce i zmierzające do złagodzenia różnic w sytuacji bytowej poszczególnych pracowników, Sąd orzekający uznał, że decyzje ZUS stanowiące przedmiot niniejszego postępowania nie były prawidłowe i powinny zostać zmienione poprzez ustalenie, że wartość wypłaconych zainteresowanym w latach 2008-2009 świadczeń nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne zainteresowanych jako pracowników zatrudnionych w spółce (...) z siedzibą w P..

W punkcie II wyroku – w oparciu o przepisy art. 98 §1 i 3 w zw. z art. 99 k.p.c. oraz § 11 ust. 2 w zw. z § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2002 r. Nr 163, poz. 1349) – Sąd zasądził od organu rentowego na rzecz płatnika kwotę 480 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (60 zł x 8 spraw połączonych).

Z wyrokiem Sądu Okręgowego nie zgodził się organ rentowy, wywiódł apelację, zaskarżył wyrok w całości. Wyrokowi zarzucił:

- naruszenie prawa materialnego tj. art. 8 ust.1 i 2 ustawy z 4.03.1994 r o Zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych (tj. Dz.U. 2012.592) poprzez jego niewłaściwą wykładnię polegającą na uznaniu, że pracodawca może w utworzonym przez siebie Regulaminie Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych określić zasady przyznawani ulgowych świadczeń odmiennie niż wskazuje to przepis art.8 ust.1 tj. bez zastosowania kryterium socjalnego;
- naruszenie art. 233 § 1 kodeksu postępowania cywilnego poprzez dokonanie jednostronnej oceny zebranego materiału dowodowego i uznanie, iż świadczenia wypłacane przez płatnika składek z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych były wypłacane zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Wskazując na powyższy zarzut apelujący wniósł o:

- zmianę przedmiotowego wyroku i oddalenie odwołania w całości,
- zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu apelacji podniósł, że należy podkreślić, iż przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. Zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U z 2001 r., poz. 854). Pracodawca, u którego nie działa zakładowa organizacja związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym przez załogę do reprezentowania jej interesów.

Jak wynika z wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2009 roku sygn. akt I UK 121/09 jeżeli wypłata bonów towarowych nie ma charakteru socjalnego, gdyż nie wiąże otrzymania bonów z kryterium socjalnym, to bony należy uznać za przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy z 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, który to przychód stanowi podstawę wymiaru składek (art. 18 ust. 1 ustawy z 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, w zw.

z § 1 rozporządzenia z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (Dz. U. Nr 161, poz. 1106) oraz art. 81 ust. 1 ustawy z 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych). Orzeczenie w niniejszej sprawie zdaniem apelującego zapadło na gruncie okoliczności faktycznych, w których pracodawca nie odbierał od pracowników oświadczeń o wysokości dochodów ani nie analizował ich sytuacji rodzinnej i materialnej. Jedyne różnice w wartości bonów obejmowały przypadki osób zatrudnionych w trakcie roku kalendarzowego. W uzasadnieniu tego orzeczenia wskazano „(..) ustawa o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych realizuje postulat i zasadę prawa pracy, by pracodawca w miarę możliwości zaspokajał bytowe, kulturalne i socjalne potrzeby pracujących. (...)Podstawowa zasada dysponowania środkami funduszu została określona w art. 8 ust. 2 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych,

Zdaniem apelującego zakładowy fundusz świadczeń socjalnych, jest funduszem na poziomie zakładu pracy, którego podstawowym zadaniem jest sfinansowanie przez pracodawcę pomocy socjalnej między innymi na rzecz pracowników i ich rodzin. Pojęcie "socjalny" 'utożsamiane jest z zaspokajaniem potrzeb bytowych, materialnych i kulturalnych osób, które są w trudnych warunkach życiowych. Świadczenia socjalne nie są elementem stosunku, pracy. Ze środków funduszu finansuje się bowiem działalność socjalną, tj. świadczenia, które nie wynikają z warunków wynagradzania za pracę oraz niezależne od wyników i jakości wykonywanej przez pracownika pracy. Ustawa o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych służy nie do tego, aby kierować do pracowników dodatkowe bonusy o charakterze płacowym, lecz aby właściwie dysponując tymi środkami zaspakajać potrzeby socjalne uprawnionych, które bez wsparcia funduszu nie byłyby możliwe do zrealizowania samodzielnie przez pracowników. Świadczenie socjalne, o czym często zapominają pracodawcy nie jest świadczeniem należnym, lecz uznaniowym, przyznawanym wyłącznie osobom spełniającym kryteria określone w ustawie i regulaminie zakładowym. Podstawą przyznawania świadczeń socjalnych finansowanych z Funduszu jest kryterium socjalne, tzn. że przyznanie świadczeń uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej.

W toku przeprowadzonej w sprawie kontroli przesłuchiwany przedstawiciel płatnika podał, że boni towarowe były wypłacane pracownikom w różnych wysokościach, a ich wysokość była uzależniona tylko od dochodu pracownika brutto za ostatnie 3 miesiące uzyskiwanych w związku z zatrudnieniem u płatnika. Pracownicy nie składali wniosków o wypłatę świadczeń i żadnych oświadczeń o swojej sytuacji materialnej. Powyższe kryterium zastosowane przez płatnika nie odzwierciedlało więc faktycznej sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby korzystającej z funduszu. Zdaniem apelującego dla odzwierciedlenia położenia socjalnego pracownika ważne było ile członkom rodziny dochód ten ma zapewnić utrzymanie, jaka jego część przypada średnio na jednego członka rodziny oraz, czy nie zaistniały nadzwyczajne okoliczności życiowe powodujące, że pracownik ponosi większe koszty utrzymania rodziny. Ustawodawca nie określił co prawda jednoznacznie sposobu dokumentowania informacji jednakże w literaturze podkreśla się, iż niewątpliwie częściowe informacje, o stanie rodzinnym powinny wynikać z dokumentów zgromadzonych w aktach osobowych pracownika w pozostałym zakresie właściwym sposobem zdobycia informacji o sytuacji osób uprawnionych mogą być ich oświadczenia. Oświadczenia takie mogą być składane w dowolnej formie, ale możliwe jest też określenie przez pracodawcę ich wzoru czy choćby tylko zakresu informacji, jakie powinny być w nich zawarte.

Twierdzenia płatnika, iż sytuacja materialna pracowników była podobnie ciężka lub posiadał wiedzę na temat otrzymywania zasiłku rodzinnego są informacjami niewystarczającymi do prawidłowego przyznania należności z Funduszu. Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 20.08.2001 r. sygn. I PKN 579/00, OSNP 2003/14/331 świadczenie przyznawane z funduszu jest oparte na kryterium socjalnym, którego przyjęcie przez ustawodawcę prowadzi do wniosku, że jest wykluczone przyznawanie ulgowych usług i świadczeń z Funduszu ogółowi zatrudnionych w tej samej wysokości, według zasady "każdemu po równo". Doświadczenie życiowe pokazuje, że jest mało prawdopodobne, by dwie osoby uprawnione pozostawały w jednakowej sytuacji materialnej, życiowej i rodzinnej, a tylko taka (lub bardzo zbliżona) pozwala na przyznanie świadczeń w tej samej wysokości.

Pozwany przytoczył wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 14 marca 2013 r., sygn. akt III AUa 1289/12, LEX nr 1313405 w którym Sąd ten podkreślił iż: „nie wystarczy, że pracodawca posiada niezbędne dane" o sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej uprawnionych. Nadto, Sąd Apelacyjny w Szczecinie stwierdził w wyroku z dnia 17 stycznia

2013 r., sygn. akt III AUa.653/12, LEX nr 1289803, iż: „ze środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych finansuje się świadczenia niewynikające z warunków wynagradzania za pracę oraz niezależne od wyników i jakości wykonywanej przez pracownika pracy.”

Powołał się na wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 14 stycznia 2013 r., sygn. akt III AUa 946/12, LEX nr 1286598, w którym stwierdzono, iż: „o naruszeniu zasady nakazującej przy podziale ze środków z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych stosować kryterium socjalne, można by mówić, wówczas, gdy zgromadzony w realiach konkretnej sprawy, materiał dowodowy wskazywałaby, iż kosztem osoby uprawnionej do wsparcia w największym zakresie, świadczenia socjalne otrzymała osoba potrzebująca ich w mniejszym stopniu.”

Wskazał, że takie samo stanowisko zajął również Sąd Apelacyjny w Białymstoku, który stwierdził w wyroku z dnia 27 lutego 2013 r., sygn. akt III AUa 920/12, LEX nr 1289388 I potwierdził w wyroku z dnia 07 marca 2013 r., sygn. akt III AUa 922/12, LEX nr 1293581, cyt.: „Przepis art. 8 ust. 1 ustawy z 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych wyraźnie określa związek pomiędzy wartością przyznawanego świadczenia a łącznie rozpatrywaną sytuacją życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej. To powiązanie może oznaczać tylko jedno: im gorsza jest sytuacja osoby uprawnionej, tym wyższe powinno być świadczenie. Nakłada to na przyznających świadczenia obowiązek indywidualnej (w żadnym wypadku zbiorowej) kwalifikacji wniosków.”

W świetle powyższej argumentacji zdaniem apelującego należy uznać że płatnik przyznał pracownikom w latach 2008-2009 dodatkowe świadczenia w postaci bonów świątecznych, nie badając ich sytuacji socjalnej co było niezgodnie z art.8 ust.1 ustawy a tym samym przychody te winny być uwzględnione w podstawie wymiaru, składek na ubezpieczenie społeczne.

Odwołujący w odpowiedzi na apelację wniósł o oddalenie apelacji jako bezzasadnej i zasądzenie od ZUS na rzecz powoda (...) Sp. z o.o. kosztów zastępstwa procesowego przed Sądem II instancji.

Uzasadniając swoje stanowisko odwołujący podniósł, że w ocenie Sądu (jak i Spółki) nie ma podstaw do uznania, iż różnicowanie przez płatnika w roku 2008 i 2009 wysokości świadczenia w postaci bonów towarowych w zależności od średniego dochodu uzyskiwanego przez uprawnionego w okresie trzech miesięcy, nie stanowiło realizacji zasady uwzględniania tzw. kryterium socjalnego. Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 27 września 2012 r. (III AUa 429/12, LEX nr 1223404) wskazał, że płatnik składek dokonując podziału świadczeń z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych uwzględnił średni dochód uprawnionych, z poprzedzających wypłatę tego świadczenia trzech miesięcy. Świadczenie zostało zatem wyraźnie zróżnicowane. W ocenie Sądu Apelacyjnego kryterium dochodu stanowi miarodajny i skonkretyzowany element wskazujący na sytuację osoby uprawnionej". W niniejszym przypadku, płatnik przekazując bony towarowe w 2008 i 2009 zastosował tożsame kryterium (dochód brutto pracownika za ostatnie 3 miesiące), które w ww. wyroku Sąd Apelacyjny uznał za akceptowalne.

Płatnik zwrócił także uwagę na to, że ZUS w apelacji kwestionuje możliwość posługiwania się przez płatnika kryterium dochodu pracownika za ostatnie 3 miesiące, wskazując, iż w ten sposób nie jest badana sytuacja życiowa, rodzinna i materialna pracownika. Takie stanowisko nie jest prawidłowe i nie znajduje oparcia w obowiązujących przepisach prawa. Jak wynika z treści przywołanego wyżej wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 27 września 2012 r. (III AUa 429/12, LEX nr 1223404) „Oprócz tego kryterium mogą być stosowane jeszcze inne dodatkowe elementy oceny sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej, np. posiadane zasoby i oszczędności, wygrane w grach losowych, otrzymane darowizny, posiadany majątek, styl życia i wydatki, koszty leczenia, rehabilitacji, koszty utrzymania, trwonienie dochodów na używki i hazard, niepełnosprawność i konieczność poddania się zabiegom, koszty leczenia. Każda próba ograniczenia i tworzenia jedynie słusznego katalogu kryteriów oceny sytuacji osoby uprawnionej do świadczenia z oczywistych względów będzie zawsze niekompletna i pewnych okoliczności nie będzie uwzględniać”. Organ rentowy nie jest uprawniony do weryfikacji kryteriów socjalnych przyjętych przez płatnika, co potwierdza stanowisko Sądu Apelacyjnego w Szczecinie zawarte w wyroku z dnia 17 stycznia 2013 r. III AUa 653/12, LEX nr 1289803). W uzasadnieniu tego wyroku wskazano, iż podstawa materialno - prawna zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia przekonuje, że rzeczą organu rentowego jest przede wszystkim analiza celów

socjalnych i źródeł ich finansowania. Wadliwe jest przy tym założenie, aby wskazany cel socjalny utożsamiać wyłącznie z określonymi kryteriami przyznawania świadczeń socjalnych, a przez to, aby przyznać organowi rentowemu uprawnienie do weryfikacji kryteriów socjalnych przyjętych przez płatnika. Uprawnienie takie w żadnym razie nie wynika z przytoczonych podstaw prawnych. W kolejnym orzeczeniu także Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 07 listopada 2012 r. (III AUa 780/12) podkreślone zostało, iż „Ewentualna niezgodność wypłat z samym Regulaminem, o ile miałyby one charakter socjalny, nie może zmieniać charakteru wypłaconych świadczeń jako wydatkowanych z Funduszu i niepodlegających oskładkowaniu, chyba że wypłaty takie zostały poczynione w celu obejścia przepisów. W każdym innym przypadku wypłaty z Funduszu podlegają wyłączeniu z oskładkowania, a organ rentowy nie ma podstaw do ingerencji w zasady przydziału bonów. (...) Organ rentowy winien jedynie kontrolować; czy wypłaty dokonywane były w oparciu o przepisy ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych”.

Tak argumentując, płatnik podtrzymał prezentowane w sprawie stanowisko, że nie doszło do naruszenia przepisów wskazanych w zarzutach apelacyjnych, a co za tym idzie, nie ma podstaw do uznania apelacji za zasadną.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja okazała się nieuzasadniona i jako taka podlegała oddaleniu.

Sąd Apelacyjny w całości podzielił ustalenia i rozważania Sądu Okręgowego dotyczące uznania, że w okresie objętym zaskarżonymi decyzjami organu rentowego płatnik wydawał nieodpłatnie pracownikom bony towarowe, a źródłem finansowania tych świadczeń były środki zgromadzone w Zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych (czego organ rentowy nie negował), środki te - co do zasady - nie podlegały oskładkowaniu oraz, że płatnik wypłacał pracownikom wskazane świadczenia wyłącznie w celach socjalnych dla zaspokojenia ich potrzeb wynikających ze znacznego zwiększenia wydatków związanych ze świętami z uwzględnieniem kryterium sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej uprawnionych, co w efekcie skutkowało uwzględnieniem odwołań. W tym zakresie Sąd Okręgowy przeprowadził postępowanie dowodowe, dokonując trafnych ustaleń i wyjaśniając tym samym wszystkie istotne okoliczności mające wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. To zaś spowodowało, że Sąd Apelacyjny zaakceptował w całości ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, traktując je jak własne i nie widział w związku z tym konieczności ich ponownego szczegółowego przytaczania (tak m.in. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 05 listopada 1998 roku, sygn. I PKN 339/98, OSNAPiUS 1999/24/776).

Zasady ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne regulują przepisy ustawy systemowej. Natomiast zgodnie z art. 81 ust. 1 i 6 ustawy o świadczeniach z opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, do ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne stosuje się przepisy określające podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. Na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy systemowej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne stanowi przychód – w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, co wynika z art. 4 ust. 9 ustawy systemowej. Natomiast z mocy delegacji zawartej w art. 21 tej ustawy obowiązuje rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. W § 2 ust. 1 tego rozporządzenia wymieniono przychody, które nie stanowią podstawy wymiaru składek, w tym, w punkcie 19 świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych.

Regulacja § 2 pkt 19 rozporządzenia jednoznacznie definiuje, że kwalifikacja prawna przychodu podlegającego wyłączeniu jest determinowana celem jego przeznaczenia i źródłem pochodzenia i nie definiuje żadnych innych przesłanek. Jeśli więc bony towarowe finansowane są ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach z.f.ś.s., to nie są one wliczane do podstawy wymiaru składek, gdyż mieszczą się w dyspozycji tegoż przepisu. Wskazana podstawa materialnoprawna zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia przekonuje więc, że rzeczą organu rentowego jest przede wszystkim analiza celów socjalnych i źródeł ich finansowania. Wadliwe jest przy tym założenie, aby wskazany cel socjalny utożsamiać wyłącznie z określonymi kryteriami przyznawania świadczeń socjalnych, a przez to aby przyznać organowi rentowemu uprawnienie do weryfikacji kryteriów socjalnych przyjętych

przez płatnika. Uprawnienie takie w żadnym razie nie wynika z przytoczonych podstaw prawnych. W przekonaniu Sądu Apelacyjnego obowiązujące w tej mierze regulacje (przede wszystkim cytowany § 2 pkt 19 rozporządzenia) wyraźnie sprowadzają uprawnienia kontrolne organu rentowego jedynie do ustalenia, czy istnieje w regulaminie ZFŚS podstawa sfinansowania bonusów, czy świadczenia te mają w istocie charakter socjalny oraz sprawdzenia, czy środki rzeczywiście pochodzą z funduszu świadczeń socjalnych. Stanowisko to jest konsekwentnie prezentowane w licznych orzecznictwie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie m.in. w wyrokach z 11 października 2012 r. (III AUa 539/12); z 4 grudnia 2012 r. (III AUa 570/12), czy z 17 stycznia 2013 r. (III AUa 647/12).

Analiza zachowania pracodawcy realizującego cele socjalne powinna uwzględniać obowiązujące w tym względzie przepisy prawa pracy i powinna być prowadzona w każdym przypadku, który budzi wątpliwości. Ustawodawca w art. 94 pkt 8 k.p. nałożył na pracodawcę obowiązek zaspokajania w miarę posiadanych środków socjalnych potrzeb pracowników. Pracodawcy nie mają zatem bezwzględnego obowiązku prowadzenia działalności socjalnej na rzecz pracowników, gdyż przepisy kodeksu pracy jedynie postulują prowadzenie takiej działalności, aby nie dopuścić do zupełnej dowolności w omawianym zakresie, obowiązek zaspokajania potrzeb socjalnych pracowników został warunkowo ujęty w ustawie o z.f.ś.s. Uprawnia ona pracodawców do modyfikacji w prawie wewnątrzzakładowym (w układach zbiorowych pracy) obowiązków wynikających z ustawy, aby umożliwić im uzależnienie działalności socjalnej od posiadanych warunków i możliwości. Nie można pomijać, że zgodnie z intencją ustawodawcy z.f.ś.s. jest dobrowolnym funduszem na poziomie zakładu pracy, którego podstawowym zadaniem jest sfinansowanie przez pracodawcę pomocy socjalnej między innymi na rzecz pracowników i ich rodzin. Art. 1 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. określa zasady tworzenia w zakładach pracy zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, zwanego dalej „Funduszem”, i zasady gospodarowania środkami tego Funduszu, przeznaczonego na finansowanie działalności socjalnej organizowanej na rzecz osób uprawnionych do korzystania z Funduszu oraz na dofinansowanie zakładowych obiektów socjalnych ale przy założeniu, że fundusz został uruchomiony. Bez wątplenia zatem pojęcie socjalny utożsamiane jest z zaspokajaniem potrzeb bytowych, materialnych i kulturalnych uprawnionych osób. Z kolei zasady gospodarowania funduszem oznaczają sposób podejmowania decyzji związanych z wydatkowaniem środków finansowych i sposobem ich gromadzenia. Świadczenia socjalne nie są elementem stosunku pracy. Ze środków funduszu finansuje się zatem świadczenia nie wynikające z warunków wynagradzania za pracę oraz niezależne od wyników i jakości wykonywanej pracy. Jedynie te działania, które podejmowane są w interesie pracowników, a nie pracodawcy mieszczą się w ustawowym pojęciu zakładowa działalność socjalna. Ustawa o z.f.ś.s. definiuje w art. 2 pkt 1, że działalność socjalna to usługi świadczone przez zakłady pracy na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalno-oświatowej, sportowo-rekreacyjnej, udzielanie pomocy materialnej - rzeczowej lub finansowej, a także zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe na warunkach określonych umową. Definicja działalności socjalnej daje zatem pracodawcy możliwość wręczania ze środków funduszu m. in. bonusów finansowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia, czy Świąt Wielkanocnych z tytułu zwiększonych wydatków w tym okresie. Warunkiem umożliwiającym ich przyznanie jest zapisanie takich form pomocy w regulaminie funduszu oraz określenie trybu ich przyznawania (czy przyznanie następuje np. na wniosek osoby uprawnionej, czy też z inicjatywy pracodawcy), a to w myśl art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o z.f.ś.s., który stanowi, że przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu; Zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych. Pracodawca, u którego nie działa zakładowa organizacja związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym przez załogę do reprezentowania jej interesów. Ustawa nie nakazuje pracodawcy formułowania określonych kryteriów, nie formułuje też procedury dysponowania środkami funduszu pozostawiając te kwestie dobrowolnej decyzji pracodawcy. Stawia jedynie wymóg uzależniania świadczeń z funduszu od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej oraz wymóg określenia zasad i warunków korzystania ze środków funduszu. Ustawa o z.f.ś.s. wyklucza bowiem tworzenie zasad podziału funduszu w sprzeczności z art. 8 ust. 1; jest to przepis bezwzględnie obowiązujący. Należy zatem podzielić pogląd Sądu Okręgowego, że brzmienie art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. nie upoważnia do przyznawania osobom uprawnionym prawa do świadczeń socjalnych w takiej samej wysokości. Przepis ten wyraźnie określa związek

pomiędzy wartością przyznanego świadczenia, a łącznie rozpatrywaną sytuacją życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego przywołane przepisy prawa świadczą, że przy wypłacaniu świadczeń z z.f.ś.s. konieczne jest rozróżnienie ich wysokości na rzecz poszczególnych pracowników w zależności od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej konkretnego beneficjenta. W niniejszej sprawie płatnik składek obowiązkowi temu sprostał. Zgodnie z postanowieniami regulaminu ZFŚS obowiązującego w Spółce (...) w 2008 i 2009 roku, pracownicy otrzymywali świadczenia uzależnione od wysokości dochodu brutto.

W marcu 2008 roku ustalając wysokość bonów z okazji Świąt Wielkanocnych przyjęto, że pracownicy, których dochód brutto nie przekraczał 2 000 zł otrzymali świadczenie w wysokości 190 zł, natomiast pracownicy, których dochód brutto przekraczał 2 001 zł - w wysokości 150 zł. W grudniu 2008 r. przyjęto, że pracownicy, których dochód brutto nie przekracza 2 000 zł otrzymali świadczenie w wysokości 170 zł, natomiast pracownicy, których dochód brutto przekraczał 2 001 zł - w wysokości 140 zł.

W marcu 2009 roku przyjęto, że pracownicy, których dochód brutto nie przekraczał 2 500 zł otrzymali świadczenie w wysokości 180 zł, natomiast pracownicy, których dochód brutto przekraczał 2 501 zł - w wysokości 150 zł. Podobną zasadę przyjęto w listopadzie 2009 roku. Oczywistym jest, że zwiększone wydatki w okresach świątecznych dotyczą wszystkich pracowników, zatem przyznanie bonów finansowych każdemu zatrudnionemu na dzień 30 listopada 2008 r. i 2009 r. było zgodne z art. 8 ust. 1 cyt. ustawy o z.f.ś.s.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 maja 2002 r. (sygn. I PKN 267/01, OSNP z 2004 r., nr 6, poz. 99) stwierdził, że „pracodawca nie narusza dóbr osobistych pracownika (art. 23 k.c., art. 47 i art. 51 ust. 1 i 2 Konstytucji), zobowiązując go zgodnie z postanowieniami regulaminu przyznawania zapomóg z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych do złożenia zaświadczenia o zarobkach uzyskiwanych u drugiego pracodawcy”, a w uzasadnieniu podniósł, że w ustawie „jest [...] zawarta zasada przyznawania ulgowych usług i świadczeń oraz dopłat z Funduszu według kryteriów o charakterze wyłącznie socjalnym, tj. uzależnionych co do zasady i wysokości od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. Z tego zaś punktu widzenia nie może być obojętne to, czy i jakie dochody osiąga pracownik poza zakładem pracy, w którym ubiega się o świadczenie, oraz jaka jest sytuacja życiowa wszystkich członków jego rodziny, z którymi prowadzi wspólne gospodarstwo domowe. Jeżeli więc przyznawanie świadczeń jest uzależnione od wymienionych wyżej kryteriów, to oczywiste staje się, że sytuacja pracownika lub innej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu wymaga każdorazowo wyjaśnienia, ustalenia i oceny”. Sąd Apelacyjny zauważa jednak, że pracodawca ma prawo domagać się od pracownika udzielania informacji i odmowa ich udzielenia może skutkować nieprzyznaniem świadczenia (jeśli stanowi tak regulamin), bądź też skutkować może przyznaniem świadczenia w najniższej wysokości (jak ma to miejsce w niniejszej sprawie).

Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska apelującego, zmierzającego do wykazania jakoby Sąd Okręgowy dopuścił się naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez niezastosowanie art. 2 pkt 1 ustawy o z.f.ś.s., który definiuje pojęcie działalność socjalna. Przede wszystkim, wbrew twierdzeniom apelującego, przepis ten nie daje pracodawcy uprawnienia do zweryfikowania, na jakie to poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej zainteresowany przeznaczył sporne świadczenie. Art. 2 pkt 1 ustawy o z.f.ś.s., w zakresie wynikającym z przedmiotu sporu w niniejszej sprawie, stanowi jedynie, że działalność socjalna, to m.in. udzielanie pomocy materialnej - rzeczowej lub finansowej. Pomoc ta może przybrać postać bonusu finansowego. Sąd Apelacyjny stoi na stanowisku, że pracodawca nie dysponuje uprawnieniami do weryfikowania, jakie konkretnie produkty, bądź też usługi opłacił z wypłaconych środków ich beneficjent. W niniejszej zaś sprawie poza sporem pozostaje okoliczność, że celem wypłacenia spornej kwoty były zwiększone wydatki zainteresowanego związane z okresem bożonarodzeniowym i wielkanocnym.

Abstrahując od powyższego należy stwierdzić jednoznacznie, że sposób spożytkowania świadczenia w żadnym razie nie może dyskredytować tego świadczenia i arbitralnie przesądzać o zaniechaniu realizacji celów socjalnych. Nie świadczy też o wynagrodzeniowej naturze świadczenia, która uzasadniałaby oskładkowane przychodu. Bezspornie pracodawca przekazywał pracownikom bonusy finansowe na cele związane ze Świątami Bożego Narodzenia i Świątami

Wielkanocnymi i wypełniał ustawowy wymóg finansowania świadczeń ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach z.f.ś.s.

Należy przy tym podkreślić, że jedyna sankcja ustawowo sformułowana za naruszenie przepisów ustawy sprowadza się do art. 8 ust. 3 ustawy o z.f.ś.s., który stanowi, że Związkowi zawodowemu przysługuje prawo wystąpienia do sądu pracy z roszczeniem o zwrot Funduszowi środków wydatkowanych niezgodnie z przepisami ustawy lub o przekazanie należnych środków na Fundusz oraz art. 12a., który stanowi, że kto, będąc pracodawcą lub będąc odpowiedzialnym, w imieniu pracodawcy, za wykonywanie przepisów ustawy, nie wykonuje przepisów ustawy albo podejmuje działania niezgodne z przepisami ustawy, podlega karze grzywny; W sprawach, o których mowa w ust. 1, orzeka się na podstawie wniosku pochodzącego od właściwego organu Państwowej Inspekcji Pracy w trybie określonym przepisami Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Tym samym Sąd Apelacyjny podziela stanowisko, że organ rentowy nie jest władny do weryfikowania udzielonych pracownikom świadczeń pod kątem spełniania określonych w regulaminie kryteriów. Władny był natomiast do kwestionowania celów jakie określił pracodawca przeznaczając bony finansowe wypłacane pracownikom. Jak to zostało jednak wykazane we wcześniejszej części rozważań, regulamin z.f.ś.s., obowiązujący w zakładzie płatnika, przewidywał przeznaczenie środków funduszu na cele związane ze Świątami Bożego Narodzenia i Wielkanocy wszystkim pracownikom. Przyznanie świadczeń uzależniono od wysokości otrzymywanych przez pracownika wynagrodzeń w okresie ostatnich 3 miesięcy poprzedzających przyznanie świadczenia.

W niniejszej sprawie płatnik wskazywał, że świadczenia wypłacane w latach 2008 i 2009 miały charakter socjalny, bowiem były przyznawane w okresie Świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocy i stanowiły pomoc materialną dla pracowników. Przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazało, że wysokość spornych świadczeń wypłaconych z ZFŚS w marcu i grudniu 2008 roku oraz w marcu i grudniu 2009 roku była zróżnicowana i uzależniona od wysokości wynagrodzenia osiąganego u płatnika składek - zgodnie z Regulaminem ustanowionym w sposób przewidziany w powołanej ustawie. Ponadto, przyjęte przez Zarząd Spółki oraz przedstawiciele załogi kryteria w postaci progu finansowego, który różnicował wypłatę świadczeń, były kryteriami jasnymi, czytelnymi i co najważniejsze, łatwymi do zweryfikowania. W tym stanie rzeczy, kryterium dochodowe poszczególnych grup pracowników stawało się realną i uchwytą przesłanką różnicowania wysokości bonów świątecznych. Pracownicy byli dzieleni na grupy w zależności od wysokości wynagrodzenia. Tym samym ten, kto zarabiał mniej, dostawał najwięcej z funduszu, a ten, kto zarabiał więcej - otrzymywał mniej. Dodatkowo należy wskazać, że działający w Spółce przedstawiciele załogi nie kwestionowali przyjętych zasad przydzielania bonów świątecznych, ich wysokości, jak i postanowień Regulaminu.

Tak argumentując Sąd Apelacyjny, nie podzielił zarzutów zawartych w apelacji i z braku przyczyn branych przez Sąd pod uwagę z urzędu, na podstawie art. 385 kpc oddalił apelację jako bezzasadną.

Kierując się zasadą odpowiedzialności za wynik procesu Sąd Apelacyjny na podstawie art. 98 k.p.c. oraz przy uwzględnieniu art. 102 k.p.c. i § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2013 r., poz. 490 t.j.), zasądził od organu rentowego na rzecz odwołującego się koszty zastępstwa procesowego w kwocie 120 zł.

SSA Barbara Białecka SSA Urszula Iwanowska SSA Anna Polak